

T1. Denizarslanı, Y. (2022). *Çağdaş Amerikan Edebiyatında Kendiliğın Anlatıları*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 218.

Ayşe LAHUR KİRTUNÇ¹

Dr. Yonca Denizarslanı bu kitabında geleneksel olarak otobiyografi olarak isimlendirilen özyaşam öyküsü içeren anlatıların yirminci yüzyılda içerik ve yaklaşım olarak ne denli değıştığını anlatmaktadır. Bu değışim bireyi merkeze alan, onun görüş ve duygularını sarsılmaz bir gerçeklik olarak konumlandırın ve ayrıcalıklı bir üst konumdan aşığıya seslenen, yüzyıllardır kullanılan özyaşam öyküsünün günümüz dünyası için bütüncüllüğünü kaybettiğini ve çağın ruhunu yansıtmadığını sorunsallaştırmaktadır. Geleneksel otobiyografi büyük devlet adamları, tarihte iz bırakmış kişiler veya mesleklerinde ünlü olmuş insanlar tarafından yazılagelmiştir. Bu tür özyaşam öyküleri arasında Mahatma Gandhi, Benjamin Franklin, Nelson Mandela ve Agatha Christie gibi ünlülerin kendi yaşamlarını anlatmalarını sayabiliriz.

Dr. Denizarslanı geleneksel kabullerin aksine, günümüz Amerikan özyaşam öyküsü yazarlarının ait oldukları ırk, etnisite, toplumsal sınıf ve cinsiyet rollerinin birinci derece belirleyiciler olarak ön plana çıktıklarını savunmaktadır. Dolayısıyla okunan özyaşam öyküsü Amerikan toplumunun her bireyini anlatmayacak, genel geçer yaşam formülleri önermeyecek ve örneğın Mahatma Gandhi veya Benjamin Franklin otobiyografilerinde olduğu gibi yaşadığı çağı ve tüm topluma genellenecek bilgi kırıntılarını sunmaya çalışmayacaktır. Bu nedenle yazar Dr. Denizarslanı “otobiyografi” sözcüğünü ve tanımını sorunsallaştırmakta, bu geleneksel isimlendirmeyi otokratik ve tepeden inmece bulmakta ve seçtiğı yedi eseri çözümlerken onları “kendiliğın anlatıları” olarak isimlendirmektedir.

Seçilen yedi anlatı, yani Koreli Amerikalı Theresa Hak Kyung Cha'nın *Dicteé* (1982), Meksikalı Amerikalı Richard Rodriguez'in *Hunger of Memory: The Education of Richard Rodriguez* (1982), Polonya göçmeni Eva Hoffman'ın *Lost in Translation: A Life in a New Language* (1989), Romanya göçmeni Andrei Codrescu'nun *An Involuntary Genius in America's Shoes* (1971), Afrikalı Amerikalı yazar Audre Lorde'un *Zami: A New Spelling of My Name* (1982), İskoç-İrlanda kökenli Annie Dillard'ın *An American Childhood* (1987) ve son olarak Yerli Amerikalı Linda Hogan'ın *The Woman Who Watches Over the World* (2001) adlı özyaşam anlatıları içerik ve yazın pratikleri olarak birbirinden farklı kimlikleri formül verme kolaylığına kaçmadan, “kesin, belirleyici özler” olmadan örneklemektedir. Bu tür bir özyaşam anlatısı kabulünde her birey, her yaşam öyküsü, her anlatı biriciktir ve genel çıkarımları destekleyici savlar veya toplumca örnek alınması umulan örüntüler sunmak zorunda değıldir.

Çağdaş Amerikan Edebiyatında Kendiliğın Anlatıları adlı kitap giriş ve sonuç bölümleri dışında üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yazar otobiyografiyi özellikle batı kültürü ve Amerikan edebiyatı bağlamında tarihsel bir artalanı oturtmaktadır. Bu tartışma dâhilinde geleneksel otobiyografinin olmazsa olmazı sayılan kendilik anlayışının, Antik Yunan, Yahudi-Hristiyanlığın itiraf

¹ Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü, Emekli Öğretim Üyesi (İzmir, Türkiye), ayselahir@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4356-2391 [Tanıtma, Kayıt tarihi: 20.12.2022-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1253135]

geleneği, Rönesans, Reformasyon, Romantizm ve bireycilik bağlamında Batı kültüründe ortaya çıkışı incelenir. Aynı bölümde yirminci yüzyılın otobiyografiyi edebi bir tür olarak sorgulaması anlatılır. Bölümün sonunda da Amerikan kültür tarihinde otobiyografinin yeri ve geçirdiği dönüşüm tartışılır.

İkinci ana bölüm kitabın kuramsal altyapısını içermektedir. Dr. Denizarslanı 1960 sonrası dili, kültürü, sanatı ve yaşamın pek çok yönünü kökten değiştiren Yapısalcılık sonrası kuramsal savrulmaları dönemin ünlü düşünürleri ve alt başlıklarıyla tartışır. Belli başlıları Roland Barthes, Jacques Derrida, Michel Foucault, Jacques Lacan, Hélène Cioux, Luce Irigaray ve Julia Kristeva olan bu kuramcılar başta dil olmak üzere her türlü iletişim aracının kavramların bombalandığını, değişmez ve kesin olarak bir ifade öne sürmenin imkansız olduğunu savunmuşlardır. Yapı sökümlerinin temeli olan bu şüphecilik ve güvensizlik “öznellik” ve “kendilik” kavramlarını değişime uğratmıştır. Dr. Denizarslanı bu bölümde postmodernizm, kadın otobiyografisi ve çokkültürcülük alt başlıklarıyla bir sonraki çözümleme bölümü için gerekli olan kuramsal altyapıyı kurmaktadır.

Son ana bölüm Amerikan kültür tarihindeki öznenin hegemonya ve iktidar ilişkileri açısından dönüşümünü örneklemek için yukarıda sözü edilen yedi anlatıyı örneklemekte ve çözümlemektedir. Her biri çarpıcı kültürel örnekler sunan bu yedi anlatının kitabın kapsamına yaptığı katkıyı örneklemek yararlı olacaktır. Kültür ve kendilik ilişkisine örnek olarak Theresa Hak Kyung Cha'nın, *Dictee* (1982) adlı özyaşam anlatısında, kendiliğini ve Koreli Amerikalı kimliğini, geçmişinden getirdiği dil yapılarıyla kurguladığını görmekteyiz. Theresa Hak Kyung Cha içinde büyüdüğü bölünmüşlük evrenini yansıtmak için anlatısını Korece, İngilizce ve Fransızca dillerini kullanarak yapmaktadır. Üstelik alışılmış bir düzyazı metin yerine karşımızda şiir, fotoğraf, düzyazı ve mektup öğeleri kullanan bir metin bulunmaktadır. Bu tür hem dil, hem içerik olarak paramparça, çok kimlikli, çok kültürlü bir metni geleneksel bir otobiyografi örneğiyle karşılaştırırsak Dr. Yonca Denizarslanı'nın bu çalışmasının niçin önemli olduğunu da kavramış oluruz. Theresa Hak Kyung Cha'nın anlatısının ismi olan “*Dictee*” sözcüğünün çağrışımlarını Dr. Denizarslanı çarpıcı bir şekilde anlatmaktadır:

“*Dictee*” kelimesi Fransızca’da “zorlama, söyleyip yazdırma, yazdırı, yazdırılan parça, yazım” (Saraç 436) anlamlarıyla ifade edilmektedir. Bu anlam dizgesinde ilk sırada olan “zorlama” ifadesi, Cha'nın ilk sayfalarında, Fransızca ve İngilizce telaffuzda zorlanan, kendisi, annesi ya da birçok Koreliyi temsil eden belirsiz bir karakterin yutkunma, dil ve damak egzersizi ile hissettirilmektedir. Bu telaffuz çalışması söz konusu karakteri dilinden ve kendiliğinden uzaklaştırmaktadır. Farklı dil ve damak hareketleriyle çıkarmaya çalıştığı yeni sesler ve heceler, onu yeni bilişim boyutuna taşıırken kendi dili, kültürü ve daha önemlisi kendi bedeninin içini boşaltmakta, bölüp parçalamaktadır. (Denizarslanı, 2022: 106)

Görüldüğü gibi merkezde olan ile çeperde tutunmaya çalışan kimlikler birbirine hiç benzemeyen anlatılar üretmektedir. Tam da bu nedenle yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra oturaklı devlet adamlarının otobiyografileri bambaşka, anti-kahraman kimlikler sunan, bölünmüş, yabancılaşmış, savrulan öznelere anlatılarıyla kıyaslanmaya başlar. Benzer bir şekilde Eva Hoffman Yahudi Polonyalı Amerikalı bir kimliği, Richard Rodriguez Meksikalı Amerikalı bir kimliği, Andrei Codrescu Romanya göçmeni bir Amerikalı olarak yaşadıklarını, Linda Hogan yerli Amerikalı geçmişini, Audre Lorde Afrikalı Amerikalı kimliğini aktarmaktadır. Bu birbirinden farklı kimliklerin paylaştıkları hiçlik, bölünmüşlük, dışlanmışlık, bozuk bir zaman ve mekan algısı gibi sorunlar onların seçimlerini ve duruşlarını yapılandırmaktadır.

Sonuç bölümünde Dr. Denizarslanı kitabın alt başlıklarını özetlemekte ve tartıştığı yedi yazarın geleneksel otobiyografi kalıplarına nasıl farklı bakışlar sunduğunu anlatmaktadır. Yedi yazarın her biri benzersiz ama yine de yaşadıkları Amerikan kültürünün içinden farklı seslerle kendilerini ve metinlerini

var etme çabasıyla öne çıkmaktadır. Her birinin farklı özne konumları, yaşadıkları dil ve kültür çatışmaları neredeyse kurgu edebiyatından daha zengin örneklerle okura sunulmuştur. Her biri çağımız Amerika'sında yaşar ve fakat her biri çok farklı deneyimlerle yapılanırlar.

Dr. Yonca Denizarslanı Postmodernizm, kadın otobiyografisi kuramları ve çokkültürcülük kavramlarını merkeze alarak yazdığı bu kitabı 2010 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde doktora tezi olarak sunmuş, sonradan araştırma çerçevesini geliştirerek kitap haline getirmiştir. Kitapta tartışılan çağdaş özyaşam anlatıları örnekleri Amerikan kültürünün çoğul yapısına da bir cevap olarak, oldukça zengin ve benzersiz yaratma süreçlerini ortaya koymaktadır. Yalnızca Amerikan kültürü değil, Postmodernizm rüzgarlarıyla savrulan diğer çağdaş toplumlar için de ilgiyle takip edilen izlekler sunmaktadır. Kitap çağdaş özyaşam yazın kültürüne ışık tutması bakımından, bu alandaki diğer çalışmalar için geniş kapsamlı ve değerli bir kaynakça ve bakış açısı sunmaktadır. Batı dilleri ve edebiyatları bölümlerinde yapılan araştırmaların ve ortaya çıkan eserlerin Türkçe olarak yayınlanması onları ülkemiz araştırmacılarının da kullanımına sunması açısından çok önemlidir. Sanat ve edebiyat evrenseldir. Yeter ki dil engeli olmadan birbirimizin ne dediğini anlayabilelim.

Kaynakça

Denizarslanı, Y. (2022) *Çağdaş Amerikan Edebiyatında Kendiliğın Anlatıları*. No. 218. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.